

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Anka Mašek

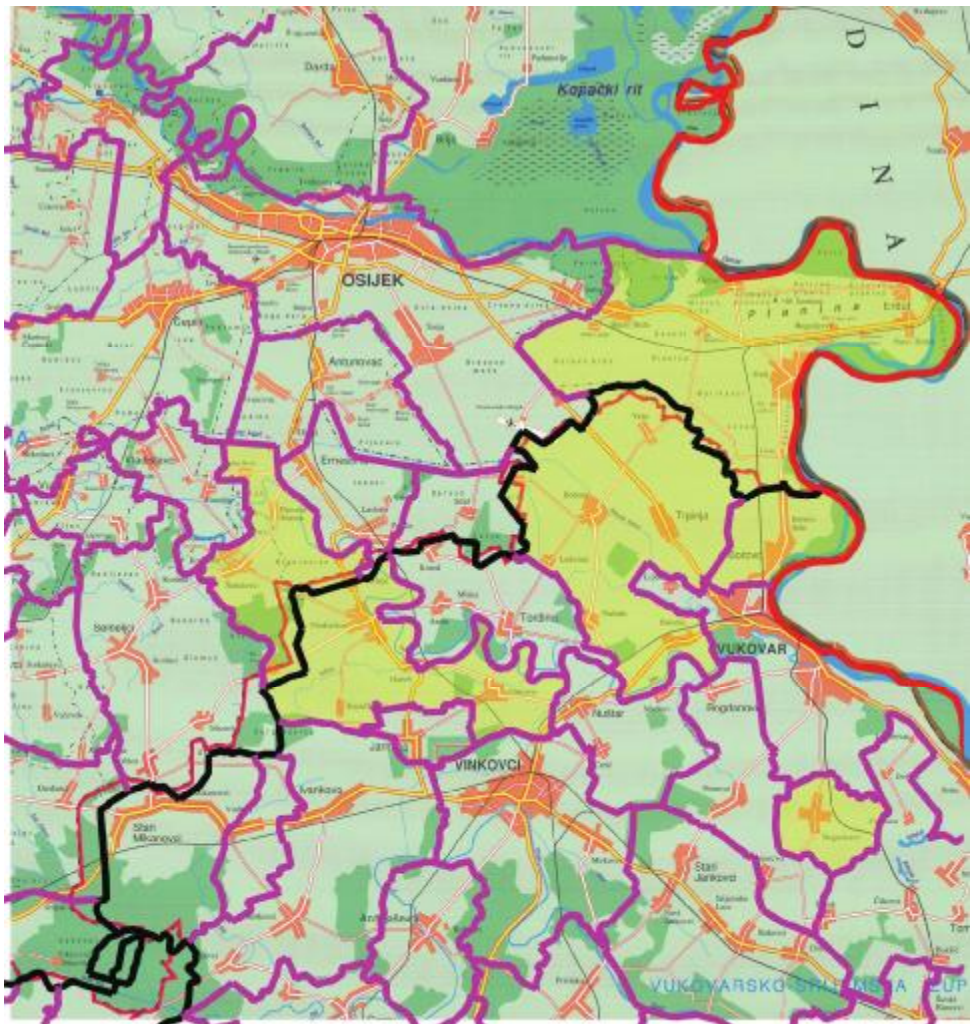
***PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA
OPĆINE ERDUT***

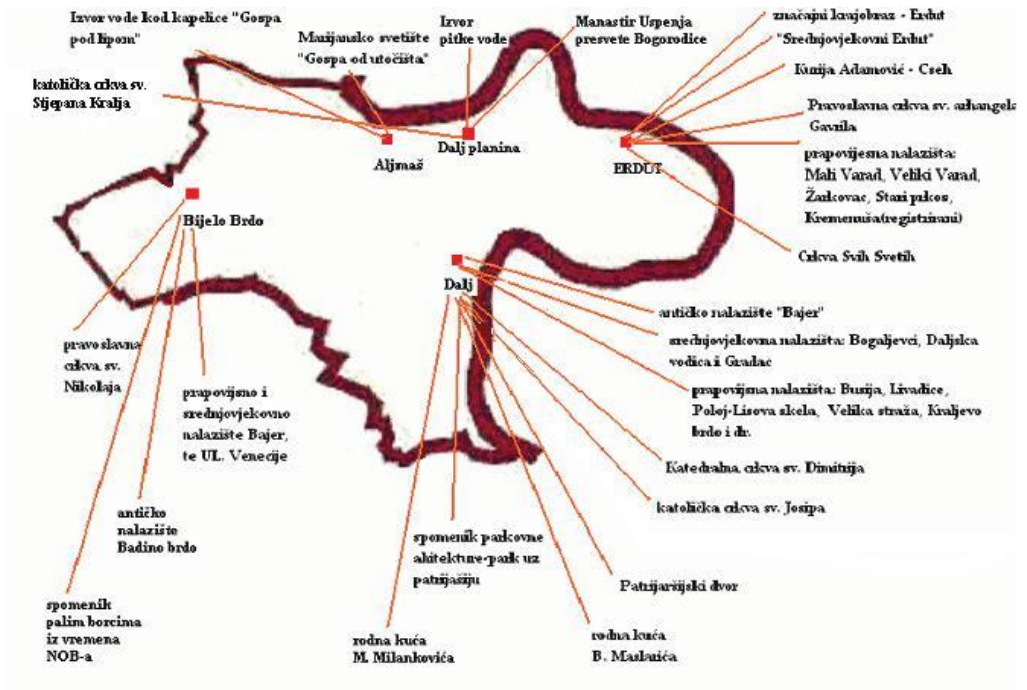
***U OKVIRU MIKROREGIJE OPĆINA BOROVO ERDUT
MARKUŠICA NEGOSLAVCI ŠODOLOVCI I TRPINJA***

IZVOD IZ PUR-a

Osijek, 2007.

Slika 1. Položaj Mikroregije u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji

Slika 2. Turistički zemljovid Općine Erdut

ISKAZNICA PROGRAMA

Naziv Naručitelja:

OPĆINA BOROVO

Glavna 3

32227 Borovo

MB: 1303473

OPĆINA MARKUŠICA

V. S. Karadžića 3

32213 Markušica

MB: 01304623

OPĆINA ŠODOLOVCI

Ive Andrića 3

31 215 Ernestinovo

MB: 09000046

OPĆINA ERDUT

B. J. Jelačića 4

31 226 Dalj

MB: 1316818

OPĆINA NEGOSLAVCI

Braće Nerandžić 2

32239 Negoslavci

MB: 9000020

OPĆINA TRPINJA

Gajčanska 1

32224 Trpinja

MB: 0475572

Rado Bosić, načelnik Općine Borovo

Jovan Jelić, načelnik Općine Erdut

Budimir Drača, načelnik Općine Markušica

Dušan Jeckov, načelnik Općine Negoslavci

Pero Kličković, načelnik Općine Šodolovci

Đorđe Ćurčić, načelnik Općine Trpinja

Naručitelji programa:

Program:

Mikroregija:

PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA

Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja

Naziv izvršitelja programa:

EKONOMSKI FAKULTET U OSIJEKU

Gajev trg 7, 31 000 Osijek

Matični broj: 3021645

CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering, Osijek

Gornjodravaska obala 84, 31 000 Osijek

Matični broj: 2222419

Odgovorne osobe za izradu dokumentacije:

Voditeljica programa:

Suradnice na programu:

Prof. dr. sc. Anka Mašek

Gordana Podolar, dipl. oec.

Katica Križanović, dipl. oec.

Okončanje programa:

Završetak 31.06. 2007. godine

PORUKA AUTORA

U skladu s ciljevima ekonomske politike Republike Hrvatske pokrenute su aktivnosti za izradu Strategije razvoja, Regionalni operativni programi za razvoj i Programi ukupnog razvoja jedinica lokalne uprave i regionalne samouprave, kako bi došli do kvalitetne spoznaje o snagama i slabostima, mogućnostima i prijetnjama te predložili potrebna rješenja.

«Temelji lokalne i regionalne samouprave postavljeni su u Ustavu Republike Hrvatske iz 1990. god. Zakonu o lokalnoj samoupravi i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01), koji je donesen 2001. godine. Međutim, u prvih deset godina hrvatske neovisnosti i iskustva s demokratski uređenom lokalnom samoupravom, lokalni i regionalni potencijali nisu se razvili u punom smislu zbog više čimbenika – visokocentraliziran sustav, nezreli demokratski procesi, kao i učinci rata i okupacije dijelova zemlje.»¹

Program ukupnog razvoja jedinica lokalne samouprave Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje predstavlja temeljnu podlogu za izradu *feasibility* studija i projekata kako bi se organizirano pristupilo ruralnom razvoju jedinice lokalne samouprave, a kroz to doprinijelo razvoju područja istočne Hrvatske, a samim tim i Republike Hrvatske. Svrha izrade ovog dokumenta je na osnovi analize *bottom up* dobiti što je moguće kvalitetniji uvid u specifičnosti kraja i probleme koji otežavaju razvoj. Na osnovi spoznaje o mogućnostima koje imaju ove JLS s obzirom na socijalni kapital i prirodne resurse, moguća je brza realizacija projekata koji su predviđeni u Programu ukupnog razvoja i ostvarivanje kvalitetnog životnog standarda ljudi koji tu rade i žive.

Svaki kraj ima svoje specifičnosti, etno i eko vrijednosti koje smo nastojali prepoznati, a tada i predložiti, pored postojećih, nove razvojne programe i staviti u funkciju sve one zaboravljene vrijednosti koje u ovim općinama postoje. Sve nove predviđene aktivnosti traže uključivanje svih političkih i gospodarskih struktura međusektorski umreženih s udrugama i drugim asocijacijama civilnog sektora. Jedino u zajedničkom djelovanju, osim želje za profitom, treba doći do izražaja i želja za očuvanjem postojećih vrijednosti kulturne i spomeničke baštine, želja za njegovanjem tradicije po kojoj se prepoznaju krajolici i ljudi koji su nekada živjeli i danas žive na ovim prostorima. Postoje još uvijek neistraženi arheološki lokaliteti na području Općina Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje te zapuštene kuće tradicionalnog graditeljstva koje treba privesti svrsi i staviti u funkciju ruralnog razvoja analizirane Mikroregije. Civilni sektor je u svim općinama posebno orijentiran na očuvanje svoje tradicije, njeguje se kulturno-spomenička baština; još uvijek se njeguju etno običaji, čuvaju starine i sakralni spomenici i crkvena događanja od kojih se posebno ističe poznato svetište s tristo godina postojanja - Gospa od Utočišta u Aljmašu. Sve će ove vrijednosti novim projektima biti zaštićene u svrhu ruralnog razvitka kako ne bi nestali u vjetrometini raznih previranja i procesa globalizacije.² Jedan dio ove Mikroregije leži na dvjema značajnim rijekama, Dravi i Dunavu, što predstavlja posebne uvjete za razvoj turizma i prekograničnu suradnju. Kako bi se što kvalitetnije i ubrzano pokrenuli projekti u svrhu ruralnog razvitka Mikroregije u Općini Erdut, u mjestu Erdut koje leži na Dunavu otvara se

Centar za održivi ruralni razvitak.

¹ Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 program za Hrvatsku) Analiza stanja u regionalnom razvoju RH. ECORYS, Zagreb, 24. rujna 2004. str. 19.

²Thomas Fridman, *The Lexus and the Olive Tree*, 2000. by the Thomas L. Friedman p.249.

U okviru Centra djelovat će Udruga Slap, Agencija lokalne demokracije i CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering.

U naselju Dalj otvoriti će se

Poduzetničko-razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića

Kulturno-znanstveni centar.

Kako ova Mikroregija ima brojna kulturno-umjetnička društva, kulturne i športske manifestacije, organizirana etno događanja kao što su stari športovi, zanati, predstavljanje kućne radinosti na otvorenom, izložbe i gastro-ponudu, u Općini Borovo planira se formiranje

Centra za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicionalne i športske aktivnosti.

Program ukupnog razvoja je dokument koji je nastao na osnovi izrade kvalitetne gospodarske i sociološke analize jedinica lokalne samouprave. U procesu rada koristila se postojeća dokumentacija, Strategija razvoja VSŽ³, Regionalni operativni program VSŽ, Strategija razvoja OBŽ, Regionalni operativni program OBŽ, statistički bilteni, izvještaji, analize, razni prikazi, sudjelovalo se u raznim etno manifestacijama i sajmovima, obavljani su razgovori i radionice s predstavnicima:

- jedinice lokalne samouprave
- poljoprivrednih zadruga
- trgovačkih društava i obrtnika
- udruga
- ravnateljem škole
- crkvene organizacije i
- i drugih neformalnih skupina.

U izravnim razgovorima s načelnicima, pročelnicima i suradnicima JLS dobiveni su podaci o postojećem stanju, problemima i programima razvoja. Rad s gospodarstvenicima i obrtnicima otvorio je problematiku naplate potraživanja i problem kada država traži uvijek nove i nove namete.

Mali poduzetnik ulaže vlastita sredstva, svu svoju imovinu, ulazi u rizik, a teško se razvija, jer ima velika davanja, «stalno nekakve uplatnice stižu koje se mora platiti». Smatraju kako rad na *crno* donosi više koristi nego predstavljanje poduzetnika u obliku obrta ili trgovačkog društva. No i unatoč tome, u Općini Erdut, u mjestu Dalj i Bijelom Brdu, razvija se vrlo uspješno građevinska tvrtka «Vuković Company» d.o.o. sa sjedištem u Vukovaru, koja objedinjuje brojne male poduzetnike – obrtnike s ovih prostora u svrhu zajedničkog djelovanja. Prepoznatljiva je po ubrzanom rastu i razvoju. Osim ove tvrtke postoji i privatna tvrtka poljoprivredne proizvodnje (stočne hrane, stočne farme) PROTEIN u Boboti koja je ponudila kooperaciju s OPG-om o uzgoju nazimica i prasaca za tov prema suvremenoj tehnologiji proizvodnje, te poljoprivredne zadruge u svim općinama i značajna suradnja

³ A. Mašek i suradnici, Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije, Sveučilište J. J. Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2005. god.

obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s tvrtkom «ŽITO» iz Osijeka, *Novim agrarom* s pogonom u Dalju i IPK svinjogojska farma Prkos.

Predlaže se Vladi Republike Hrvatske uvođenje zakonske odrednice kojom se treba ozakoniti obveza prema „kojoj repromaterijal, materijal za daljnju preradu i obradu, može kupovati samo registrirani obrtnik ili registrirana tvrtka uz predstavljanje obrtnice, ili dobivene kartice, a ne privatna lica koja kupuju repromaterijal radi rada na *crno*. Uvođenjem reda u poslovanju kroz poštivanje zakonskih propisa, Vlada Republike Hrvatske dobila bi sredeno tržište, zadovoljne poduzetnike, registriranu zaposlenost i više sredstava u proračun. Rad na *crno* usko je povezan s tzv. nezaposlenošću i socijalnim naknadama, jer postoji evidentirani broj nezaposlenih, ali ako tražite radnika za bilo kakav posao, ne možete ga dobiti, jer ih zapravo i nema nezaposlenih, samo se vode kao nezaposleni i dobivaju za to naknadu, a zapravo rade na *crno*. Ovaj problem susreće se u svakom mjestu lokalne samouprave.

Da bi se postojeća situacija promijenila potrebno je pokrenuti nekoliko značajnih aktivnosti:

- zatražiti funkcioniranje pravne države, debirokratizirati pojedine segmente lokalnog pravosuđa za ubravanje i rješavanje sporova;
- pravnim propisima onemogućiti otvaranje i zatvaranje tvrtki bez prethodne revizije i podmirivanja preuzetih obveza uz radikalne zakonske kazne;
- u projektu „HITRO. HR“ treba uvesti registar *nepodobnih* poduzetnika u RH;
- stroga kontrola *crnih tržišta* i sive ekonomije i
- provjeriti kvalitetnom evidencijom radnike koji se vode u HZZ kao nezaposleni.

U skladu s navedenim primjedbama u Strateškom okviru za razvoj RH navedena je između ostaloga i «reforma pravosuđa s postavljenim ciljevima:

- kompletno, pravedno i učinkovito pravosuđe,
- zaštita vjerovnika, vlasništvo prava i poštivanje ugovora,
- neprekidno usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih struka u poznavanju europske sudske prakse,
- usklađivanje s pravnom stečevinom EU».⁴

Dok pravosuđe ne postane neovisno, nepristrano i iznad svega učinkovito nema razvoja malog i srednjeg poduzetništva, a do tada niti gospodarskog razvoja. Sređivanjem pravnog okvira i poštivanjem pravnih normi može se planirati ubrzaniji razvoj jedinice lokalne samouprave.

U Programu ukupnog razvoja navedene su glavne karakteristike, snage, slabosti i prijedlog za nova ulaganja na osnovi javno-privatnog partnerstva, organiziranje *clustera*, razvoj poduzetničke zone i na njoj izgradnja proizvodnih pogona u kojima bi se zapošljavalo stanovništvo, a kroz to povećao i poboljšao životni standard ljudi.

S obzirom na niske proračunske prihode (tablica 1, JLS u brojkama), sredstva koja postoje u proračunu su nedostatna za pokretanje značajnijih aktivnosti. Svaki novi projekt, svaka nova investicija ima svoju cijenu za koju se trebaju pronaći sredstva. Radi bržeg pokretanja razvoja predlaže se raspisivanje natječaja, međusektorska povezivanja, partnerstva s domaćim i stranim investitorima. «Jedan od oblika partnerstva su javno-privatni fondovi rizičnog kapitala koji su specijalizirani u teritorijalnom (npr. Regionalni rizični fondovi) ili

⁴ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12. svibanj 2006. str. 64.

industrijskom smislu (npr. Ekološke proizvodnje), a koje podupire država zbog podudarnosti njihove specijalizacije i javnog interesa, ulažući novac izravno u njih.»⁵

Osim toga svjesni smo da se razvoj jedinica lokalnih samouprava «može temeljiti samo na zajedničkim nastojanjima, naporima i udruženim resursima javnoga, poslovnog i civilnog sektora». Svrha je objedinjavanje malih usitnjenih projekata u jedan razvojni program. «Jedino veliki programi imaju izgleda privući sredstva europskih pretprijetnih fondova i jedino usklađenim djelovanjem moguće je u kraćem roku postići vidljive i mjerljive učinke».⁶

Predlaže se odmah pristupiti izradi kataloga svih predloženih projekata s kratkim opisom investicije, za javno i privatno partnerstvo, staviti katalog na web stranicu i pozvati fondove na suradnju.

Puno brže će sve zaživjeti ako se aktivira

Info točka – centar za poduzetništvo u Trpinji

na postojećoj lokaciji u kojoj bi voditelj Centra i stručni timovi radili na organiziranoj edukaciji, umrežavanju udruga i partnerstvu. U Centru bi gradili razvojne programe, pripremali i objedinjavali, povezivali i stvarali infrastrukturu za veće, regionalne razvojne projekte u području ruralnog razvitka. Jedino veliki programi imaju izgleda privući sredstva međunarodnih novčarskih institucija, pretprijetnih i kohezijskih fondova EU.

Prof. dr. sc. Anka Mašek

⁵ Ibidem 46.

⁶ Okvir za ruralni razvitak, Slap, Osijek, 2005. str. 10.

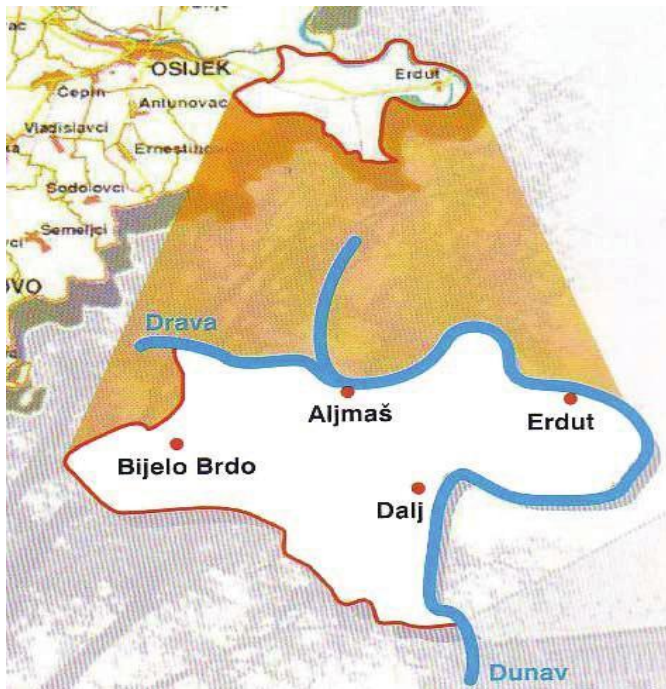
Mikroregija u brojkama

Tablica 1. Osnovne karakteristike Mikroregije u brojkama

Elementi	Borovo	Erdut	Markušaica	Megostavci	Šodolovci	Trpinja	Mikroregija	OBŽ	VSŽ	RH	
Površina u km ²	28.13	15.778	73,45	24,21	78,2	123,78	482,67	4.152	2.448	56.542	
Broj naselja	1	4	5	1	7	7	25	264	84	6.767	
Stanoništvo 2001.	5.260	8.417	3.023	1.466	1.955	6.456	26.717	330.506	204.760	4.437.460	
Muški	2.524	3.941	1.408	682	980	3.062	11.225	158.677	98.470	2.125.000	
Ženski	2.836	4.476	1.615	784	1.047	3.404	14.492	171.829	106.298	2.301.560	
Broj stanovnika na km ² 2001.	190,5	53,3	41,7	69,1	25,0	52,24	55,35	79,6	83,6	78,5	
Aktivno stanovništvo 2001.	2.512	3.459	1.400	685	784	2.766	11.606	137.948	82.798	1.952.619	
Udio u ukup. st.%	46,87	41,1	45,86	46,73	40,1	42,78	43,44	41,74	40,44	44,0	
Aktivno stanovništvo 2006.				985		2.600					
Udio u ukup. st.%	1.354	880	1.028	489	639	1.765	5.468	21.105	19.202	246.089	
Poljoprivredno st. Korištene	667	12,44	10,46	33,67	33,37	32,69	27,30	20,47%	6,39	9,38	5,5
poljoprivredne površine ha	2.023	10.898	3.192,85	1.320,97	2.572,81	5.785,33	25.792,96	260.778	140.505,8	860.195,17	
Sunjske površine u ha 2006.	274	2.319	331,03	7	1.473	340	4.744,03	82.868	69.382	2.021.129	
Registrirani posl. subj. pros. 2005.	79	99	22	11	12	79	302	8.152	1.116	215.682	
Broj zaposlenih 2001.	1.538	2.021	1.092	619	564	1.879	7.713	104.521	60.876	1.553.643	
% zaposlenosti Broj zaposlenih	61,23	58,43	78	90,36	71,94	67,93	47,13	75,77	73,52	79,57	
2006.	33,23			26,4		23,08					
% zaposlenosti Prosjek	66,77%	34,16%	23,79%	22,34%	20,03%	32,54%	47,13%	23,19%	21,922	398,976	
Proračunska sredstva 2006.g. bez dotacija iz Proračuna	3.697.675	0.326.913	1.942.969	572.026	968.471	2.933.038	20.441.092	268.877.007,5	334.145.730*	3.995.547.750	
Proračunska sredstva 2006.g. Proračunska sredstva po stanovniku bez dotacija iz Proračuna	4.600.056	1.729.249	3.185.419	1.158.864	2.357,32	3.886.980	26.866.300	273.350.851,47	408.755.546	93.995.547.750	
Proračunska sredstva po stanovniku bez dotacija iz Proračuna	689,86	1.226,91	626,41	390,19	495,38	453,61	765,1	813,3	1.631,83**	21.182,29	
Proračunska sredstva po stanovniku Ekonomski odnosi s inoz. 2005.g.	858,22	1.393,52	1.043,37	790,49	1.179,40	601,14	1.005,59	827,07	1.996,19	21.182,29	
Izvoz, tis. US \$	0	73	0	0	147	28	248	447.673	135.371	8.808.988	
Uvoz, tis. US \$	255	4.153	0	4	8	2.032	6.452	335.184	139.226	18.546.533	
Zdravstveno stanje 2005.g. doktori medicine doktori stomatologije	3	3	1	1	1	2	11	706		11.360	
farmaceuti ostali	2	2	1	-	-	1	6	138		3.092	
Uzdržavano	2	2	2	1	-	2	6	127		2.577	
ostali	6	5	2	1	-	2	16	1.416		36.566	
stanovništvo 2001.g. Aktivno stanovništvo u ukupnom st. 2001. u %	1.624	2.804	948	426	713	2.412	8.927	110.227	73.683	1.337.287	
46,87	41,1	45,86	46,73	40,1	42,78	43,44	43,44	41,74	40,44	44,00	

Izvor: Republika Hrvatska, Vukovarsko srijemska županija, Državni zavod za statistiku 2001., Statistički bilten 2006., Dokumenti općina, Sudski registar, Registar obrtnika, Registar udruga, Osječko-baranjska županija – Županija u brojkama 2006., *Proračunski prihodi VSŽ bez pomoći iz državnog proračuna, ** Proračunski prihodi po stanovniku VSŽ bez pomoći iz državnog proračuna

*OPĆINA ERDUT U POTICANJU RAZVOJA
GOSPODARSTVA*

10.2. Sažetak

NAZIV OPĆINE I SJEDIŠTE	<p>OPĆINA ERDUT B. J. Jelačića 4 31 226 Dalj Tel: 031/ 590 111 Fax: 031/ 590 150 e-mail: opcinaer@inet.hr www.opcina-erdut.hr</p>
POVRŠINA OPĆINE	157,78 km ²
BROJ STANOVNIKA OPĆINE	8.417
GUSTOĆA NASELJENOSTI	53,3 st./km ²
NASELJA OPĆINE	Erdut, Dalj, Aljmaš, Bijelo Brdo
NAČELNIK OPĆINE	Jovan Jelić
OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPĆINE ERDUT	<p>OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPĆINE ERDUT</p> <p><i>Prirodna obilježja:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Općinu Erdut sačinjavaju naselja: Aljmaš, Bijelo Brdo, Dalj, Dalj Planina i Erdut, u kojoj živi 8.417 stanovnika po popisu 2001. godišnje. • Ukupna površina Općine iznosi 157,78 km² od kojih na poljoprivredno zemljište otpada 10.898 ha, na šumsko zemljište 2.319 ha. • Poznati vinogradarski kraj s 550 ha zasadenog vinograda. • Izvor geotermalne i sumporne vode u Aljmašu i Erdutu, (do danas još nedovoljno istraženo). • Crkva <i>Gospa od Utočišta</i> u Aljmašu; poznato hodočašće staro 300 godina. • Značajna kulturna dobra na području Općine Erdut su <i>Srednjovjekovni Erdut</i> - ostatci kula s kraja 15. stoljeća i dvorac <i>Kurija Adamović – Cseh</i> iz sredine 19. stoljeća, te arheološka nalazišta - dvije srednjovjekovne nekropole koje pripadaju tzv. bjelobrdskoj kulturi; rodna kuća Milutina Milankovića u Dalju, patrijaršijski dvor i patrijaršijski park površine 1,22 ha. Crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu izgrađena je 1764. godine i zaštićeno je kulturno dobro. • Izvor vode kod kapelice <i>Gospa pod lipom</i> u Aljmašu. • Izvor pitke vode u Dalj Planini kod manastira Uspenja presvete Bogorodice, poznatiji kao <i>Daljska vodica</i>. Pitke vode nema u većim količinama. Narod mu pripisuje ljekovita svojstva. • Od mineralnih sirovina postoje rezerve opekarske gline (lokalitet pored Bijelog Brda). • Stanište ptica na Staroj Dravi i u ritovima u podnožju vrtova naselja Bijelog Brda, Aljmaša i Erduta na što se u produžetku nadovezuje Kopački rit. <p><i>Sociološka obilježja:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Naglašena starosna struktura stanovništva.

- Nema mladih stručnjaka, visoko obrazovani kadrovi odlaze u veća mjesta radi zaposlenja i stvaranja egzistencije.
- Nema inicijative za pokretanje vlastitog poduzetničkog pothvata, kao niti ulaska u nove suvremene oblike poljoprivredne proizvodnje.
- Nesklonost sklapanju partnerstva, udruživanju i umrežavanju.
- Briga za djecu predškolskog uzrasta (otvoren vrtić 2007. godine u Bijelom Brdu, a 2008. godine otvoriti će se i u Dalju).
- Srednja škola u Dalju koja u programu edukacije potiče održivi ruralni razvitak.
- Postoje inicijative za otvaranje muzeja, galerija, čitaonica.
- Njegovanje nasljeđa, spomeničke, kulturne i sakralne baštine.
- Značajna i poznata vjerska događanja, hodočašća *Gospođica od Utočišta* u Aljmašu.
- Postepeno se obnavljaju i druga svetišta kao što su u Dalj Planini kod manastira Uspenja presvete Bogorodice, poznatiji kao *Daljska vodica*.
- Prema Registru udruga djeluje 47 udruga.
- Udruge aktivne u stvaranju turističkog proizvoda.

Gospodarska obilježja:

- Pripada području posebne državne skrbi I. skupine.
- Voda - rijeke Dunav i Drava protječu rubnim dijelovima Općine kojoj pripada 36 km dunavske obale i 13 km dravske obale, te omogućava stanovnicima:
 - razvoj ribolovnog turizma
 - razvoj utemeljen na riječnom plovnom putu.
- Lesna uzvišenja pogodna za sadnju vinograda i razvoj vinarstva (poznata erdutska vina) i podrumarstva.
- Kvalitetna zemlja za razvoj ratarske proizvodnje, sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voćnjaka.
- Srednja škola u Dalju kao regionalna strukovna poljoprivredna škola s vizijom „poduzetništvo u poljoprivredi“.
- Gospodarska zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha.
- Prema obrtnom registru djeluje 88 obrta, prema sudskom registru 10 trgovačkih društava i 1 zadruga.
- Na području Općine postoji 412 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i to u Erdutu 58, u Aljmašu 26, u Dalju 192 i u Bijelom Brdu 136.

Arheološka obilježja:

- Na području Općine Erdut nalazi se 8 pojedinačno zaštićenih civilnih i sakralnih građevina, 12 arheoloških lokaliteta, 2 etnološke građevine i više spomen-obilježja vezanih uz radnički pokret i II. svjetski rat.
- Arheološki lokaliteti na području općine Erdut:
 - o Registrirani:

- Aljmaš «Crkvina i Stepaničevac», prapovijesno i srednjovjekovno nalazište
- Aljmaš «Podunavlje», prapovijesno nalazište
- Bijelo Brdo «Bajer te Ul. Venecije», prapovijesno i srednjovjekovno nalazište
- Dalj «Bajer», antičko nalazište
- Dalj «Bogaljevci», srednjovjekovno nalazište
- Dalj «Busija», prapovijesno nalazište
- Dalj «Livadice», prapovijesno nalazište
- Dalj «Poloj-Lisova skela», prapovijesno nalazište
- Dalj. planina «Velika straža», prapovijesno nalazište
- Dalj. planina «Kraljevo brdo», prapovijesno nalazište
- Erdut «Mali Varad, Veliki Varad i Žarkovac», prapovijesno nalazište
- Erdut «Stari prkos i Kremenuša», prapovijesno nalazište

o Evidentirani:

- Aljmaš «Selište», srednjovjekovno nalazište
- Aljmaš «Čvorkovac», antičko nalazište
- Aljmaš «Ul. M. Gupca», prapovijesno nalazište
- Aljmaš «Zlatna ulica 52», prapovijesno nalazište
- Bijelo Brdo «Baldino Brdo», antičko nalazište
- Dalj «Gradac», srednjovjekovno nalazište
- Dalj «Daljska vodica», srednjovjekovno nalazište
- Dalj «Mala straža», prapovijesno nalazište
- Dalj «Dolovi», prapovijesno nalazište
- Dalj «Marinovci», prapovijesno nalazište
- Dalj «Lipovac», antičko nalazište
- Erdut «Centar naselja», srednjovjekovno nalazište
- Erdut «Orašje», prapovijesno nalazište

Kulturni i sakralni sadržaji:

- Poznato Marijansko svetište *Gospe od Utočišta* u Aljmašu, (300 godina postojanja) kojega godišnje posjeti 100.000 hodočasnika. Crkva je novosagrađena (stara je srušena u Domovinskom ratu) u Aljmašu.
- Značajna kulturna dobra na području Općine Erdut su *Srednjovjekovni Erdut* - ostatci kula s kraja 15. stoljeća i dvorac *Kurija Adamović – Cseh* iz sredine 19. stoljeća, te arheološka nalazišta - dvije srednjovjekovne nekropole koje pripadaju tzv. bjelobrdske kulture; rodna kuća Milutina Milankovića u Dalju, patrijaršijski dvor i patrijaršijski park površine 1,22 ha. Crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu izgrađena je 1764. godine i zaštićeno je kulturno dobro.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva.
- U Općini Erdut koja obuhvaća četiri naselja postoji sedam crkava, manastir i patrijaršijski dvor i to:
 - crkva Gospe od Utočišta u Aljmašu
 - crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu

- katedralna crkva svetog Dimitrija u Dalju
- katolička crkva svetog Josipa u Dalju
- katolička crkva sv. Stjepana kralja u Dalj Planini
- crkva Svih svetih u Erdutu i
- pravoslavna crkva svetog arhandela Gavrila u Erdutu
- patrijaršijski dvor - ljetna rezidencija srpskih patrijarha u Dalju
- manastir Uspenja presvete Bogorodice u Dalj Planini.

Razvoj turističke ponude:

- U suradnji s Turističkom zajednicom Erdut Općina je provela program «smeđe» signalizacije.
- U tijeku je uređenje kule u Erdutu pod nadzorom Konzervatorskog odjela za zaštitu spomenika kulture.
- Otvoren je Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracija, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Crede» i Osijek). U okviru Centra za ruralni razvitak organizirat će se edukacija za turističke vodiče, međusektorska povezivanja, partnerstva, umrežavanja u svrhu stvaranja kompletne turističke ponude.
- IPK Erdutska vinarija, d.o.o. Erdut u svrhu stvaranja turističkog proizvoda ulazi u novi program održivog ruralnog razvoja i to:
 - uređenje dvorca *Kurija Adamović – Cseh*, a u njemu prostorije za muzej, galeriju i Školu mira
 - adaptacija postojeće upravne zgrade u hotel s četiri zvjezdice i 25 soba
 - uređenje zgrade za konferencijski turizam s restoranom, visoke kategorije
 - degustacija vina iz najveće vinske bačve na svijetu koja je izrađena od autohtonog slavonskog hrasta.
- Zgrada bivše bolnice, sada u vlasništvu Saponije d.o.o. Osijek uredit će se do 2008. godine za edukaciju zaposlenika i za rekreaciju, s pretenzijom uključivanja u turističku ponudu.
- Na području Općine djeluje Udruga vinara kojoj je cilj, između ostalog, razvoj vinskih cesta čime bi se proširila turistička ponuda Općine Erdut.
- Postoje aktivnosti Općine za zaštitu spomeničke, kulturne i sakralne baštine u svrhu stvaranja kompletnog turističkog proizvoda.
- Izgradnja biciklističke staze pored Dunava.
- U okviru djelovanja udruga za lov i ribolov razvija se program turističke ponude.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva s gospodarskim sadržajem i običajima prema PUR-a stavit će se u funkciju razvoja turizma.
- U tijeku je uređenje kompletne infrastrukture u Općini; struja, voda, kanalizacija, telefoni, sporedne ceste i plin u mjestima i vikend-naseljima u svrhu kvalitetnijeg života mještana i

	<p>stvaranja uvjeta za razvoj turizma i održivi razvitak Općine Erdut.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planira se uređenje zapuštenih, a zaštićenih dijelova prirode na području Općine; značajan krajobraz – Erdut, te spomenik parkovne arhitekture – Dalj, park uz patrijaršiju. Ukupne površine 161,22 ha. • U svrhu razvoja turizma s obzirom na prvu skupinu područja od posebne državne skrbi, u okviru Centra za ruralni razvitak u partnerstvu s lokalnom samoupravom, NVO, poduzetnicima i osobama posebno zainteresiranim za ruralni razvitak, u pripremi je provođenje edukacije, izrada projekata za aplikaciju svjetskim novčarskim institucijama, donatorima i pretprikladnim i kohezijskim fondovima EU. • U sklopu aktivnosti za izradu PUR-a održana je radionica s Udrugama, lokalnom samoupravom, predstavnicima OPG-a za i osobama zainteresiranim za lokalni razvitak gdje su prilikom odabira ideja, doneseni konkretni prijedlozi za izradu projekata za turističku ponudu i održivi ruralni razvitak (prijedlozi sudionika radionice su u prilogu).
<p>PUR OPĆINE ERDUT</p>	<p>PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA OPĆINE ERDUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije. • Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije. • Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracija, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Crede»», Osijek). • Razvoj sakralnog turizma s obzirom na poznato svetište u Aljmašu (uređenje cijeloga Trga, postaviti klupe, hortikulturalno urediti cijeli prostor, izgraditi pješačku stazu od Trga do izlaza iz sela) i svetište Uspenja presvete Bogorodice u Dalju, poznatiji kao <i>Daljska vodica</i>. Postoji potreba za uređenjem prilaza. • Razvoj seoskog turizma u okviru programa ruralnog razvoja. • Sadnja vinograda i dugogodišnjih nasada voćnjaka sadnjom autohtonih vrsta voća. • Izgradnja šetnice uz Dunav. • Izgradnja biciklističke staze od Erdutske kule do Mišinog brda. • Izgradnja malog igrališta za ljetne športove u 2007. godini, te ostvarivanje projekta po kojem bi Erdut postao centar za održavanje priprema i treninga športskim klubovima. • Izgradnja gospodarskih zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha. • Stimulirati na zemljištu na području od Aljmaša do Erduta - koje po svojim svojstvima (sastavu tla i broju sunčanih dana) pogoduje podizanju vinograda - sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voća. • Postavljanje ploče s natpisom <i>Erdutsko vinogorje</i> na ulazu u samo vinogorje. • Uređenje vinske ceste od Mišinog brda do Erdutske kule.

- Animiranje svih domaćinstava koja posjeduju podrume i vinograde u turističku ponudu vinskih cesta.
- Razvijanje turističke ponude Vinarije Erdut:
 - uređeni stari dvorac u kojemu bi se nalazili muzej, galerija i Škola mira
 - hotel s oko 25 soba
 - objekt s kuhinjom, restoranom i dvoranama visoke kategorije – mogućnost za razvoj konferencijskog turizma .
- Rekonstrukcija niskonaponske mreže u suradnji s HEP-om.
- Uređenju nerazvrstanih cesta – lenija u atarima (naseljima i vikend-naseljima)
- Uvođenje plinske mreže u sva naselja i vikend-naselja.
- Provođenje mjera zaštite okoliša i kulturne baštine u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša; zeleni plan djelovanja Općine Erdut, ZEO Nobilis.
- Uređenje prostora Erdutske kule u svrhu turističke ponude. Sa prostorom erdutskih vinograda, gdje je smješten dvorac *Kurija Adamović – Cseh*, navedeni prostor će se povezati visećim mostom, koji će biti izgrađen preko *surduka*, a sve u svrhu kvalitetnije turističke ponude.
- Rekonstrukcija rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju, u kojoj će biti zavičajni muzej, kulturno-znanstveni centar, te informatičko-tehnološki centar. Projekt se provodi u suradnji s Ministarstvom kulture, odjel u Osijeku i Ministarstvom nauke i zaštite okoline Republike Srbije.
- Rekonstrukcija rodne kuće Božidara Maslarića s prenamjenom u vrtić.
- U planu je provedba sljedećih mikroprojekata u naseljima Općine Erdut:
 - o Aljmaš - izgradnja živih jaslica
 - o Dalj - izgradnja rekreacijskog centra *Jama*
 - o Erdut - izrada turističkih razglednica
 - o Dalj Planina, uređenje starih podruma i provođenje edukacije «starih vinara»
 - o Bijelo Brdo - izgradnja ribarske kuće na staroj Dravi radi proširenja turističke ponude.
- Uređenje stare srpske vjeroispovjedne škole, Ulica bana Jelačića 1. u Dalju – u vlasništvu je Općine, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine. Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine, površine 600 m². Postoje dvije mogućnosti za njegovu prenamjenu:
 - postoji inicijativa prenamjene u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, jednim dijelom, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja, za sada stoji prazna i propada ili
 - prenamjena toga prostora u srednju školu, a postojeći objekt škole prenamijeniti u dom za umirovljenike.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva na području Općine Erdut.

- Stvaranje *branda Aljmaš- ribarsko naselje* oživljavanjem starih zanata – izrada ribarskih alata, pletenje pruča i izrada drvenih *čiklova* uz gastro ponudu ribljih specijaliteta.
- U naselju Aljmaš planira se provesti uređenje centra naselja, te cesta od ulaza naselja prema Svetištu.
- U planu su uređenje groblja u naseljima, uređenje staza i ozelenjivanje.
- Sanacija Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture.
- Podnesen je projekt za malu komunalnu infrastrukturu – adaptacija i sanacija pješačke staze.
- Provodi se projekt sanacije cesta u naseljima i vikend-naseljima: Erdut, Aljmaš, Dalj i Bijelo Brdo i dalj Planina
- Vodovodna mreža i crpilište Dalj je u rekonstrukciji, planirana je izgradnja magistralnog cjevovoda (tzv. Erdutski prsten) kojim će se sva naselja opskrbiti prerađenom vodom iz crpilišta Dalj. U Bijelom Brdu stanovnici koriste vodu iz vlastitog vodovoda izgrađenog '80-tih godina koja je zagađena prevelikom količinom sumpora, željeza, nitrata i nitrita. Do sada je izgrađeno oko 13 km vodovodne mreže. Ukupna vrijednost investicije je oko 10 milijuna kuna. Priključenje vodovoda u Bijelom Brdu na vodovod Osijeka – spojni cjevovod Sarvaš – Bijelo Brdo, investicija vrijedna oko 2,5 milijuna kuna. Započeta je prošle, a planira se završetak ove godine.
- Izgradnja glavnog opskrbnog cjevovoda Dalj-Erdut, dionica kroz naselje Dalj. Započeli su radovi izgradnje vodovoda prema Erdutu, te se ima namjera spajanje Erdutskog prstena prema Bijelom Brdu.
- Uređenje Patrijaršijskog parka (spomenik parkovne arhitekture).
- Izgradnja kanalizacijskog sustava s odvodnjom – u izradi su idejna rješenja za izgradnju kanalizacijskog sustava u svim naseljima i vikend-naseljima dokle je doveden vodovodni sustav. Predinvesticijska studija pokazuje vrijednost investicije cca 85 milijuna kuna.
- Izrada dokumentacije i izgradnja/nabava hladnjače za neškodljivo zbrinjavanje uginulih životinja. Postoji plan izgradnje *Kafilerije* u Markušici.
- Nabava i postavljanje kontejnera za razvrstavanje kućnog smeća (Zeleni otoci) i kanti za smeće za domaćinstva.
- Izrada projekta za reciklažu otpada. Planira se provesti uređenje deponije *Studenac* i izgraditi reciklažno dvorište. U planu je sanacija deponije u Erdutu; do svibnja 2007. godine sanirane su dvije deponije.
- Sa Županijom i Hrvatskim vodama provodi se projekt uređenja kanala III. i IV. reda. Projekt je započeo prošle godine, a trebao bi biti završen ove godine.
- U suradnji s Općinom Bač Općina Erdut planira stvoriti zajednički radio; radijski program bi se održavao na dva jezika, a postoji i mogućnost povezivanja turističkih zajednica tih dviju

Općina.

- Novoosnovana Udruga korisnika bežičnih sustava i Interneta *Dalj Wireless* koja djeluju na području Dalja radi na povezivanju svih naselja Općine putem interneta.
- Udruživanje Općine Erdut i okolnih općina radi prikupljanja finansijskih sredstava za financiranje projekta tretiranja komaraca na području koje obuhvaćaju općine.
- U narednih 10 godina planira se provesti pročišćavanje korita Stare Drave.
- Izgradnja luke u Aljmašu.
- Program održavanja oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili se dolazi povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda, pa se kuće i okućnice ne održavaju.
- Izrada *cost benefit* analize za izgradnju robnog terminala kod prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).
- Izrada predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja Općine Erdut.

JPP Općine Erdut s potencijalnim investitorima:

- Centar za održivi ruralni razvoj u Općini Erdut pokrenuti u okviru programa JPP.
- U okviru gospodarske zone u Bijelom Brdu i Prkosu na površini od 8,9 ha pokrenuti razvoj poduzetništva programom JPP.
- Kulturnu baštinu općine Erdut pomoću programa JPP staviti u funkciju ruralnog razvoja.
- JPP projekt rekonstrukcije rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju s namjerom otvaranja zavičajnog muzeja, kulturno-znanstvenog centra, te informatičko-tehnološkog centra.
- Pokrenuti projekt sanacije Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture, u okviru JPP i razvoja turizma.
- Programom JPP urediti staru srpsku vjeroispovjednu školu, Ulica bana Jelačića 1. u Dalju – zgrada u vlasništvu Općine, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine. Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine, površine 600 m². Plan je prenamijeniti ju u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, jednim dijelom, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja ili u objekt srednje škole. Za sada stoji prazna i propada.
- Projekt za reciklažu otpada pokrenuti JPP.
- Projekt partnerske suradnje i umrežavanja lokalne samouprave s NVO, poduzetnicima i osobama zainteresirane za sudjelovanje u razvoju.
- Otvaranje partnerske suradnje za izradu *cost benefit* analize izgradnje robnog terminala kod graničnog prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).

PROVEDBA PUR

Radna grupa zajedno s načelnicima, pročelnicima, poglavarstvom, predsjednicima mjesnih odbora naselja, *managementom* vodećih gospodarskih tvrtki, predstavnicima obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, organizacijama civilnog društva, ravnateljem škole, i predstavnicima crkvenih organizacija i inih koji su bili zainteresirani za pokretanje održivog ruralnog razvoja, izradili su Programa ukupnog razvoja, koji je predstavljen pred nositeljima politike u lokalnoj samoupravi. Provedba PUR-a podijeljena je s akcijskim planom, koji će odrediti prioritete u izradi projekata provedbe u tri kategorije:

1. projekti koje će pokrenuti lokalna samouprava u dogovoru s poglavarstvom;
2. projekti koje će pokrenuti udruge tako što će se organiziranjem horizontalno i vertikalno povezati u partnerske odnose u FORUM udruge;
3. projekti koje će pokrenuti gospodarstvenici, tvrtke, obrti, Poljoprivredne zadruge i Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u partnerstvu s udrugama i lokalnom samoupravom.

Sa svrhom što kvalitetnijeg i bržeg provođenja PUR-a osnovali su:

Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu

u partnerstvu s lokalnom samoupravom Erdut. Centar su osnovali «SLAP», udruga za kreativni razvoj, Agencija lokalne demokracije i CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering, Osijek. U okviru Centra za održivi ruralni razvoj mogu se umrežiti i druge zainteresirane udruge koje žele raditi na održivom ruralnom razvitku.

Područje djelovanja Centra vezano je za:

- jačanje ljudskih i infrastrukturnih kapaciteta
- socijalno poduzetništvo
- suradnju unutar regije
- međuregionalnu suradnju
- međunarodnu suradnju i
- stalno jačanje socijalne kohezije.

Ciljevi Centra:

1. Jačanje kapaciteta lokalne zajednice za apsorpciju fondova EU
2. Poticanje zapošljavanja na području eko-turizma i agro-poduzetništva
3. Međusektorsko, međuregionalno i međunarodno povezivanje

Moduli:

- mapiranje potreba i potencijala
- informiranje
- edukacija
- marketing
- umrežavanje i poslovno povezivanje
- mikro krediti za male poduzetnike
- izdavaštvo.

Korisnici Centra:

- lokalna samouprava

- poduzetnici
- potencijalni agro-poduzetnici
- udruge
- turističke zajednice.

Partneri u realizaciji:

- Asocijacija Agencija lokalne demokracije
- Županije, gradovi i općine
- Poduzetnički centri
- Regionalni forum udruga Slavonije
- Agencija za razvoj OSB županije
- Regionalna razvojna agencija
- Hrvatska mreža za ruralni razvoj
- Forum za ruralni razvitak
- CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering

Općina Borovo otvorit će

Centar za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicionalne i športske aktivnosti.

Kako bi se što bolje pripremili i organizirali za sve kulturne, športske i ine manifestacije u okviru Općine Borovo, ali i u okviru PUR-a Mikroregije.

Općina Trpinja ponovo će aktivirati

Info-točku, centar za poduzetništvo

na postojećoj lokaciji za:

- izradu predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza zajedno sa stručnim timovima
- organiziranje edukacije za potrebe lokalne samouprave
- informatičko obrazovanje odraslih
- radionice za ruralni razvitak
- pripreme programa za korištenje poticaja od strane Vlade RH i Županije za sadnju novih nasada voćnjaka
- pružanje potrebnih informacija za sve zainteresirane potencijalne poduzetnike na području Općine Trpinja
- koordiniranje rada s drugama
- rad na projektima zajedno sa stručnim timovima na korištenju pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.

U Dalju se planira otvoriti

Poduzetničko-razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića u Dalju

Kulturno-znanstveni centar.

Projekti u okviru lokalne samouprave Erdut

Projekti koje pokreće lokalna samouprava Erdut

- Izrada web stranice za Općinu Erdut.
- Izrada Pravidnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije.
- Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracije, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Credere», Osijek).
- Razvoj sakralnog turizma s obzirom na poznato svetište u Aljmašu (uređenje cijelog Trga, postaviti klupe, hortikulturalno urediti cijeli prostor, izgraditi pješačku stazu od trga do izlaza iz sela) i svetište Uspenja presvete Bogorodice u Dalju, poznatiji kao *Daljska vodica*. Potreba za uređenjem prilaza.
- Razvoj seoskog turizma u okviru programa ruralnog razvoja.
- Sadnja vinograda i dugogodišnjih nasada voćnjaka sadnjom autohtonih vrsta voća.
- Izgradnja šetnice uz Dunav.
- Izgradnja biciklističke staze od Erdutske kule do Mišinog brda.
- Izgradnja malog igrališta za ljetne športove u 2007. godini, te ostvarivanje projekta po kojem bi Erdut postao centar za održavanje priprema i treninga športskim klubovima.
- Gospodarska zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha.
- Stimulirati, na zemljištu na području od Aljmaša do Erduta koje po svojim svojstvima (sastavu tla i broju sunčanih dana) pogoduje podizanju vinograda, sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voća.
- Postavljanje table Erdutsko vinogorje na ulazu u samo vinogorje.
- Uređenje vinske ceste od Mišinog brda do Erdutske kule.
- Animiranje svih domaćinstava koja posjeduju podrume i vinograde u turističku ponudu vinskih cesta.
- Razvijanje turističke ponude Vinarije Erdut:
 - ureden stari dvorac u kojem bi se nalazili: muzej, galerija i škola mira
 - hotel s oko 25 soba
 - objekt s kuhinjom, restoranom i dvoranama visoke kategorije – mogućnost za razvoj konferencijskog turizma.
- Rekonstrukcija niskonaponske mreže u suradnji s HEP-om.
- Uređenje nerazvrstanih cesta – lenija u atarima (naseljima i vikend-naseljima).
- Uvođenje plinske mreže u sva naselja i vikend-naselja.
- Provođenje mjera zaštite okoliša i kulturne baštine u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša; zeleni plan djelovanja Općine Erdut, ZEO Nobilis.
- Uređenje prostora Erdutske kule u svrhu turističke ponude. Sa prostorom erdutskih vinograda, gdje je smješten dvorac *Kurija Adamović – Cseh*, navedeni prostor će se povezati visećim mostom, koji će biti izgrađen preko *surduka*, a sve u svrhu kvalitetnije turističke ponude.
- Rekonstrukcija rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju u kojoj će biti zavičajni muzej, kulturno-znanstveni centar, te informatičko-tehnološki centar. Projekt se provodi u suradnji s Ministarstvom kulture, odjel u Osijeku i Ministarstvom nauke i zaštite okoline Republike Srbije.
- Rekonstrukcija rodne kuće Božidara Maslarića s prenamjenom u vrtić.
- U planu je provedba sljedećih mikroprojekata u naseljima Općine Erdut:
 - o Aljmaš - izgradnja živih jaslica

- o Dalj - izgradnja rekreacijskog centra Jama
 - o Erdut - izrada turističkih razglednica
 - o Dalj Planina - uređenje starih podruma i provođenje edukacije «starih vinara»
 - o Bijelo Brdo - izgradnja ribarske kuće na Staroj Dravi radi proširenja turističke ponude.
- Uređenje stare srpske vjeroispovjedne škole, Ulica bana Jelačića 1. u Dalju – u vlasništvu je Općine, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine. Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine, površine 600 m². Postoje dvije mogućnosti za njegovu prenamjenu:
 - postoji inicijativa prenamijene u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, jednim dijelom, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja, koja za sada stoji prazna i propada, ili
 - i prenamjena toga prostora u srednju školu, a postojeći objekt škole prenamijeniti u dom za umirovljenike.
 - Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva na području Općine Erdut.
 - Stvaranje *branda* **Aljmaš- ribarsko naselje** oživljavanjem starih zanata – izrada ribarskih alata, pletenje pruća i izrada drvenih *čiklova* uz gastro ponudu ribljih specijaliteta.
 - U naselju Aljmaš planira se provesti uređenje centra naselja, te cesta od ulaza naselja prema Svetištu. Projekt je za tu svrhu izrađen.
 - U planu je uređenje groblja u naseljima – uređenje staza i ozelenjivanje.
 - Sanacija Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture.
 - Podnesen je projekt za malu komunalnu infrastrukturu – adaptacija i sanacija pješačke staze.
 - Provodi se projekt sanacije cesta u naseljima i vikend-naseljima: Erdut, Aljmaš, Dalj i Bijelo Brdo i Dalj Planina
 - Vodovodna mreža i crpilište Dalj je u rekonstrukciji, planirana je izgradnja magistralnog cjevovoda (tzv. Erdutski prsten) kojim će se sva naselja opskrbiti prerađenom vodom iz crpilišta Dalj. U Bijelom Brdu stanovnici koriste vodu iz vlastitog vodovoda izgrađenog '80-tih godina koja je zagađena prevelikom količinom sumpora, željeza, nitrata i nitrita. Do sada je izgrađeno oko 13 km vodovodne mreže. Ukupna vrijednost investicije je oko 10 milijuna kuna. Priključenje vodovoda u Bijelom Brdu na vodovod Osijeka – spojni cjevovod Sarvaš – Bijelo Brdo, investicija vrijedna oko 2,5 milijuna kuna. Započeto je prošle, a planira se završetak ove godine.
 - Izgradnja glavnog opskrbnog cjevovoda Dalj-Erdut, dionica kroz naselje Dalj. Započeli su radovi izgradnje vodovoda prema Erdutu, te se ima namjera spajanje Erdutskog prstena prema Bijelom Brdu.
 - Uređenje Patrijaršijskog parka (spomenik parkovne arhitekture).
 - Izgradnja kanalizacijskog sustava s odvodnjom – u izradi su idejna rješenja za izgradnju kanalizacijskog sustava u svim naseljima i vikend-naseljima dokle je doveden vodovodni sustav. Predinvesticijska studija pokazuje vrijednost investicije cca 85 milijuna kuna.
 - Izrada dokumentacije i izgradnja/nabava hladnjače za neškodljivo zbrinjavanje uginulih životinja. Postoji plan izgradnje *Kafilerije* u Markušici.
 - Nabava i postavljanje kontejnera za razvrstavanje kućnog smeća (Zeleni otoci) i kanta za smeće za domaćinstva.

- Izrada projekta za reciklažu otpada. Planira se provesti uređenje deponije Studenac i izgraditi reciklažno dvorište. U planu je sanacija deponije u Erdutu; do svibnja 2007. godine sanirane su dvije deponije.
- Sa Županijom i Hrvatskim vodama provodi se projekt uređenja kanala III. i IV. reda. Projekt je započeo prošle godine, a namjerava se završiti ove godine.
- U suradnji s Općinom Bač, Općina Erdut planira stvoriti zajednički radio; radijski program bi se održavao na dva jezika, postoji mogućnost povezivanja turističkih zajednica tih dviju općina.
- Novoosnovana Udruga korisnika bežičnih sustava i Interneta *Dalj Wireless* koji djeluju na području Dalja rade na povezivanju svih naselja Općine putem interneta.
- Udruživanje Općine Erdut i okolnih općina radi prikupljanja financijskih sredstava za financiranje projekta tretiranja komaraca na području koje obuhvaćaju općine.
- U narednih 10 godina planira se provesti pročišćavanje korita Stare Drave.
- Izgradnja luke u Aljmašu.
- Program održavanja oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili u njih dolaze povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda, pa se kuće i okućnice ne održavaju.
- Izrada *cost benefit* analize za izgradnju robnog terminala kod prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).
- Izrada predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja Općine Erdut.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

JPP Općine Erdut s potencijalnim investitorima:

- Centar za održivi ruralni razvoj u Općini Erdutu pokrenuti u okviru programa JPP.
- U okviru gospodarske zone u Bijelom Brdu i Prkosu na površini od 8,9 ha pokrenuti razvoj poduzetništva programom JPP.
- Kulturnu baštinu općine Erdut pomoću programa JPP staviti u funkciju ruralnog razvoja.
- JPP Projekt rekonstrukcije rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju s namjerom otvaranja zavičajnog muzeja, kulturno-znanstvenog centra, te informatičko-tehnološkog centra.
- Pokrenuti projekt sanacije Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture, u okviru JPP i razvoja turizma.
- Programom JPP urediti staru srpsku vjeroispovjednu školu, Ulica bana Jelačića 1. u Dalju – zgrada u vlasništvu Općine, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine. Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine, površine 600 m² Želi se prenamijeniti u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, jednim dijelom, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja ili u objekt srednje škole. Za sada stoji prazna i propada.
- Projekt za reciklažu otpada pokrenuti JPP.
- Projekt partnerske suradnje i umrežavanja lokalne samouprave s NVO, poduzetnicima i osobama zainteresiranim za sudjelovanje u razvoju.
- Otvaranje partnerske suradnje za izradu *cost benefit* analize izgradnje robnog terminala kod graničnog prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).

RAZVOJNA KAMPANJA

Jedinice lokalne samouprave poduzimale su do sada značajne aktivnosti za poboljšanje uvjeta života i rada svojih stanovnika.

To se prvenstveno odnosi na aktivnosti oko uređenja komunalne infrastrukture, struje, vodovoda, uređenje cesta, mrtvačnica u selima, uvođenje plinske mreže, pločnika, čišćenje divljih deponija i odvoz smeća.

U sve ove projekte bila su uključena sredstva područne i regionalne samouprave, sredstva Fonda za regionalni razvoj, sredstva Hrvatskih voda, ako je u pitanju vodovod, Hrvatska elektroprivreda za električnu energiju, Hrvatske ceste ako su rađene ceste, manjim dijelom sredstva stanovništva i jedinice lokalne samouprave.

S obzirom na nedostatna proračunska sredstva (tablica 1.) pretežno se sve svodi na financiranje socijalno ugroženog i starački nezbrinutog stanovništva i pomažući udruge koje se bave športskim i drugim aktivnostima s onoliko sredstava koliko im ostaje u proračunu.

Jedinice lokalne samouprave su radi pokretanja razvoja svojih naselja pristupile izradi Prostornog plana uređenja općina i izradi Programa ukupnog razvoja kako bi se napravila kvalitetna analiza postojećeg stanja i odredile smjernice daljnjeg razvoja.

U razvojnu kampanju uključeni su:

- načelnici, pročelnici i drugi predstavnici lokalne samouprave
- predsjednici mjesnih odbora naselja u okviru lokalne samouprave
- sve udruge s provedenom edukacijom, radi shvaćanja potrebe za međusektorskom suradnjom i partnerstva horizontalna i vertikalna

- značajniji poduzetnici koji svojim aktivnostima mogu znatno utjecati na razvoj jedinice lokalne samouprave i Mikroregije
- ravnatelji škola kako bi svoje aktivnosti s učenicima povezivali s drugim školama i drugima i razvijali suradnju
- crkvene organizacije da u svojim edukacijskim programima uključe mlade stanovništvo i motiviraju ih na kvalitetan rad i udruživanje u udruge, a staračko stanovništvo, kako bi se organizirali u aktivnostima oko sačuvanih svojih etno vrijednosti, (obnavljanjem kućne radinosti, njegovanjem običaja i tradicije)
- velike korporacije koje imaju svoje pogone u okviru Mikroregije.

Općine Mikroregije su posebno zainteresirane za realizaciju od strane resornih ministarstava:

- uvođenje kanalizacijskog sustava odvodnjom otpadnih voda uz ugradnju pročišćivača kako bi se spasilo zagađenje rijeka Drave, Dunava, Vuke i Bobotskog kanala, rječice Osatina, ribnjaka u Negoslavcima i Šodolovcima, arteških bunara s kojih se stanovništvo snabdijeva vodom na području Mikroregije;
- uređenje vodovodnog sustava od strane Hrvatskih voda;
- obnova javne rasvjete u naseljima gdje je to potrebno od strane Hrvatske elektroprivrede;
- čišćenje kanala i vodotokova Vuke i rječice Osatina kao i kanala III. i IV. reda koja su u nadležnosti Hrvatskih voda;
- razminiranje površina pod minama 1400 ha u Šodolovcima i 19 ha površine zemljišta u Trpinji;
- obnova državnih cesta u Erdutu koje danonoćno uništavaju teretni kamioni koji dolaze i prolaze međunarodnim graničnim prijelazom Erdut – Bogojevo;
- prenamjena teretnog prijevoza na željeznički promet;
- izgradnja terminala kod graničnog prijelaza Erdut;
- obilaznica u Borovu, jer im kamioni uništavaju cestu;
- izgradnja tvornice za preradu otpada u reciklažne sirovine;
- stimulaciju Vlade RH za izradu pogona električne energije od alternativnih izvora;
- stimulaciju Vlade RH za proizvodnju bio plina od otpadnih organskih tvari iz farmi;
- istraživanje arheoloških lokaliteta na području cijele Mikroregije;
- rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva od strane Konzervatorskog odjela županije.

U PUR-u lokalne samouprave po pitanju nove razvojne kampanje predviđa se:

- uređenje poduzetničkih zona s kompletnom infrastrukturom kako bi se omogućilo poduzetnicima otvaranje novih pogona i poduzetničkih poduhvata;
- stimuliranje potencijalnih investitora na ulaganje u nove proizvodne pogone, hladnjače, sušare, otvaranjem mogućnosti partnerstva;
- pristupiti zajedničkoj aktivnosti organiziranja turističke djelatnosti na nivou Mikroregije kako bi se postigao željeni održivi ruralni razvoj;
- izgradnja kafilerije za uginule životinje i životinjski otpad;
- organizirati i pružiti adekvatnu edukaciju stanovništva za provođenje reciklaže svih vrsta otpada, a biološki otpad pretvarati u kompost i humus (s kalifornijskim glistama) radi kvalitetne gnojidbe zemljišta i proizvodnje zdrave hrane, naročito u povrtlarstvu;
- edukacija stanovništva za ulazak u organsku poljoprivrednu proizvodnju;
- stimulacija stanovništva za sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voćnjaka;

- potaknuti partnersku suradnju s udrugama, poduzetnicima i drugim osobama u svrhu pokretanja ruralnog održivog razvoja;
- u sklopu organizacija civilnog društva poraditi na objedinjavanju malih projekata u veće kako bi bili u mogućnosti koristiti sredstva svjetskih novčarskih institucija.

Da bi se mogle provoditi započete aktivnosti i planirana razvojna kampanja u naselju Erdut otvoren je

Centar za održivi ruralni razvoj

zajedno u partnerstvu s lokalnom samoupravom Općine Erdut.

U okviru Centra djeluju AGENCIJA LOKALNE DEMOKRACIJE, udruga SLAP i udruga CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering. Centar je započeo sa radom sredinom 2007. godine.

U Općini Borovo planira se otvoriti

Centar za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicionalne i športske aktivnosti.

U PUR-u Općina Trpinja planira aktivirati u postojećem prostoru uređen za tu namjenu

Info- točku «Centar za poduzetništvo i regionalni razvoj» u Trpinji.

U Dalju se planira otvoriti

Poduzetničko-razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića

Kulturno-znanstveni centar.

U okviru PUR-a predloženo je:

- povezivanje udruga na nivou Mikroregije u FORUM udruga, kako bi mogle kvalitetnije djelovati, objediniti male projekte, raditi na partnerstvu s lokalnom samoupravom, poduzetnicima i osobama koje se žele uključiti u program održivog ruralnog razvitka općine;
- ponuditi JPP s potencijalnim investitorima za gradnju proizvodnih pogona, silosa, hladnjača na području poduzetničke zone;
- raspisivanje natječaja privatnim investitorima za razminiranje državnog zemljišta, uz djelomičnu pomoć resornih ministarstava, koju bi nakon toga mogli koristiti za proizvodnju organske proizvodnje i ekološki zdrave hrane besplatno na 40 godina;
- raspisivanje natječaja za korištenje napuštenog zemljišta u vlasništvu lokalne samouprave, davanjem koncesije na duži rok najboljem ponuđaču, za rekreacijske sadržaje, razvoj turizma i održivi ruralni razvitak.

Sredstva za izradu projekata s kompletnom dokumentacijom i realizacijom projekta jednim dijelom će se izdvojiti iz jedinice lokalne i regionalne samouprave, (prema svojim

financijskim mogućnostima), a jednim dijelom s udjelom resornih ministarstava i Vlade Republike Hrvatske uz korištenje sredstava pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.⁹

ZAKLJUČAK

Program ukupnog razvoja Mikroregije u okviru koje se nalaze jedinice lokalne samouprave Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja, predstavlja dokument koji je rađen u dogovoru s predstavnicima lokalne samouprave, mjesnih odbora, civilnog društva, gospodarstvenika, obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, škola, crkvenih, formalnih i neformalnih organizacija. Program je rađen prema pozicijama Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, Ureda za regionalni razvoj, a na osnovi dokumenata lokalne samouprave, statističkih izvještaja i biltena, stručne literature, dokumenata o regionalnom razvoju RH, dokumenata Delegacije europske komisije u RH, te praktičnih i stručnih iskustava voditelja projekata i suradnika.

U Programu su prikazane analize postojećeg stanja Mikroregije, snage, slabosti, prilike i opasnosti, a na osnovi prirodnih resursa, koji je prikazan u područnom kapitalu, bližeg i daljeg okruženja, prometne povezanosti i socijalne kohezije, predloženi su projekti koji su usklađeni Strategijom razvoja¹⁰ prijedlozima za razvoj iz Okruglog stola Strategije razvoja¹¹ i Operativnim razvojnim programom¹² Vukovarsko-srijemske županije, kao i Strategijom razvoja i Operativnim programom Osječko – baranjske županije.

Ovaj Program je osnova za izradu mikro i makro projekata razvoja i ostvarivanje potpore područne i regionalne samouprave, Vlade Republike Hrvatske, sa svrhom kandidiranja za korištenje sredstava donatora, svjetskih novčarskih institucija, pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.

Municipality of Erdut - summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	MUNICIPALITY OF ERDUT B.J. Jelačića 4 31 226 Dalj Phone: 031/ 590 111 Fax: 031/ 590 150 E-mail: opcinaer@inet.hr
LSU LAND AREA	157.78 km ²
LSU POPULATION	8.417
POPULATION DENSITY	53.3 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Erdut, Dalj, Aljmaš, Bijelo Brdo

⁹ Vodič kroz fondove Europske unije, pristup najvećem europskom donatoru, 11. izdanje, ECAS, 2005.

¹⁰ A. Mašek i suradnici, Strategija razvoja Vukovarsko srijemske županije, Vukovar 2005. g.

¹¹ A.Mašek i suradnici, Okrugli stol, Strategija razvoja Vukovarsko srijemske županije, Vukovar, 2005. g.

¹² Regionalni operativni program Vukovarsko-srijemske županije, Vukovar 2006. g.

BASIC
CHARACTERISTICS
OF THE
MUNICIPALITY OF
ERDUT

BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF ERDUT

- Municipality of Erdut consists of the settlements Aljmaš, Bijelo Brdo, Dalj, Daljska Planina and Erdut, with population of 8417 people according to the 2001 census.
- Overall area of this municipality covers a total of 157.78 square kilometers, where agricultural land takes up 10,898 hectares and forest land 2,319 hectares.
- Well-known vinegrowing area with 550 hectares of planted vineyards.
- Geothermal and sulphur water source in Aljmaš and Erdut (insufficiently researched till now).
- Church of *Our Lady of Sanctuary* in Aljmaš, a famous 300-years-old pilgrimage site.
- Significant cultural heritage in Erdut Municipality are *Medieval Erdut*, tower ruins from the late 1400s and *Kurija Admović–Cseh* castle, dating from mid-1800s; there are also two archeological sites – two medieval necropolis tracking origins in so-called Bijelo Brdo culture, birth house of Milutin Milanković, patriarchal court and patriarchal park. St. Nicholas church in Bijelo Brdo was built in 1764, and it is declared a cultural heritage.
- Water source by the chapel *Lady by the Lime-tree* in Aljmaš
- Drinking water source in Dalj Mountain by the monastery of *Our Lady's Holy Ascension*, better known as *Dalj water*. The water reserves here are not large; therefore this source is used only by a local spa.
- There are some mineral reserves, such as brick clay (near Bijelo Brdo) and construction sand.
- A bird habitat at the old Drava and the marshes at the foot of the Bijelo Brdo gardens, further continued by Kopački rit.

Sociological characteristics:

- Emphasized age structure of the population.
- No young experts; highly educated personnel goes to larger settlements because of the employment and creation of their existence.
- Lack of initiative for starting their own enterprise venture, as well as starting new modern forms of agricultural production.
- Aversion towards creation of partnerships, connecting and networking.
- Care for pre-school children (a kindergarten in Bijelo Brdo was opened in June 2007), existing kindergarten in Dalj.
- Secondary agricultural school in Dalj in its educational programme supports sustainable rural development.
- There are initiatives for opening a museum, a gallery and reading rooms.
- Nurturing the tradition, monumental, cultural and sacral

heritage.

- Significant and well-known religious events, pilgrimages to the *Our Lady of Sanctuary* in Aljmaš.
- Other sanctuaries are being gradually renewed, such as the monastery of *Our Lady's Holy Ascension* in Dalj Mountain, better known as *Dalj water*.
- According to the registrar of associations there are 47 associations.
- Associations are active in creation of a tourist product.

Economic characteristics:

- Municipality belongs to the 1st group of priority regions.
- Water – rivers Danube and Drava flow through the edge of the municipality, property of which are 36 kilometers of Danube's bank and 13 kilometers of Drava's bank, which enables:
 - development of fishing tourism
 - development based on river waterways
- Mountainous land suitable for planting vineyard and the development of wine production (famous Erdut wines) and wine cellars.
- Quality soil suitable for the development of farming, planting of long-standing vineyards and orchards.
- High school in Dalj as the regional vocational agriculture school with a vision of *agricultural entrepreneurship*.
- An economic zone in Bijelo Brdo and Prkos (a farm situated between the settlements of Dalj and Erdut) with a total area of 8.9 hectares.
- According to business registry, there are 88 active businesses, and according to court registry 10 companies and 1 cooperative.
- In Erdut Municipality there are 412 registered agricultural family businesses – 58 in Erdut, 26 in Aljmaš, 192 in Dalj, 136 in Bijelo Brdo.

Archaeological characteristics:

- In Erdut Municipality there are total of 8 individually preserved civic and sacral buildings, 12 archeological sites, 2 ethnological buildings and numerous monuments tied to workers' movement and the World War 2.
- Significant cultural heritage in Erdut Municipality are *Medieval Erdut*, tower ruins from the late 1400s and *Kurija Admović–Cseh* castle, dating from mid-1800s; there are also two archeological sites – two medieval necropolis tracking origins in so-called Bijelo Brdo culture, birth house of Milutin Milanković, patriarchal court and patriarchal park with area of 161.22 hectares. St. Nicholas church in Bijelo Brdo was built in 1764, and it is declared a cultural heritage.

Cultural-artistic and sacral contents:

- A well-known Mariana shrine *Our Lady of Sanctuary* in

Aljmaš, founded over 300 years ago, visited annually by more than 100,000 pilgrims. There is a newly built church in Aljmaš, since the old one was torn down during the Independence War.

- Traditional houses.
- In Erdut municipality, with 4 villages, there are seven churches:
 - Church of *Our Lady of Sanctuary* in Aljmaš,
 - Church of *St. Nicholas* in Bijelo Brdo,
 - Cathedral church of *St. Dimitri* in Dalj,
 - Catholic church of *St. Joseph* in Dalj
 - Catholic church of *St. King Stephen* in Dalj Mountain,
 - *All Saints* church in Erdut and
 - Orthodox church of *Holy Archangel Gabriel* in Erdut
 - Patriarchal court – summer residence of Serbian patriarchs in Dalj,
 - Monastery of *Our Lady's Holy Ascension* in Dalj Mountain.

Development of tourist offer:

- In cooperation with the Municipality of Erdut Tourist office, the municipality has conducted a programme of tourist signalization.
- Currently there is a process undergoing of arrangement of Erdut tower which is under the protection of the Conservatory Institute for Protection of Cultural Monuments.
- A Centre for sustainable rural development has been opened in Erdut (project carried out by Local Democracy Agency, *Slap* association from Osijek, and *Credere* association from Osijek). Within the Centre for rural development, an education for tourist guides will be organized, as well as inter-sector connections, partnerships, and networking with the purpose of creating a complete tourist offer.
- *IPK Erdutska vinarija, d.o.o.* from Erdut enters the new programme of sustainable rural development in order to create a tourist product by:
 - renovation of Kurija Admović – Cseh castle, as well as the premises inside for a museum, a gallery and a school for peace,
 - adaptation of the existing management building into a four stars hotel with 25 rooms,
 - arrangement of a building for a high category conference tourism, with its own restaurant.
- Old hospital building, currently owned by Saponija d.d. Osijek will be adapted by 2008 for education and recreation of employees, with a pretension of including it into a tourist offer.
- Within the Municipality, there is an Association of winemakers whose goal is to develop wine roads which would expand the tourist offer of the Erdut municipality.
- Municipality is active in protection of monumental, cultural and

	<p>sacral heritage with the purpose of creating a complete tourist product.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Construction of a cycle track along the Danube. • Within the activities of hunting and fishing associations, a tourist offer programme is being developed. • Traditional houses with their economic contents and traditions will be put into function of tourist development, according to the ODP. • Management of the complete infrastructure (electricity, water, sewage, telephone network, side roads, and gas network) is currently undergoing in the municipalities, settlements and weekend cottage settlements, with the purpose of enabling a higher quality life for the inhabitants, and creating conditions for tourist development and sustainable development of the Erdut municipality. • Associations and local self-government are acting to arrange the derelict, and at the same time protected natural areas within the Municipality; significant landscape in Erdut and park architecture monument in Dalj (patriarchal park). Total area of these monuments is 161.22 hectares. • With the purpose of tourist development, considering the first group of priority regions, within the Centre for rural development, in partnership with the local self-government, non-governmental organizations, entrepreneurs and people particularly interested in rural development, they are preparing an education for making projects for application to the world financial institutions, donators, and preaccession and cohesion funds of the EU. • Within the ODP, a workshop has been conducted with the associations, local self-government, representatives of family farms and people particularly interested in rural development. During the selection of ideas, specific propositions were made to make projects for tourist offer and sustainable rural development (propositions of the workshop participants are appended).
	<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF ERDUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region. • Entering the sustainable rural development programme for the Micro-region. • Rural Development Center in Erdut (project carried out by Local Democracy Agency, <i>Slap</i> association from Osijek, and <i>Credere</i> association from Osijek). • Development of sacral tourism regarding the well-known shrine in Aljmaš (renovation and decoration of the entire Square, benches, litter bins, horticultural decoration of the entire area,

OVERALL
DEVELOPMENT
PROGRAMME OF
THE
MUNICIPALITY OF
ERDUT

foot path leading from village entrance to the square) and shrine of Our Lady's Holy Ascension in Dalj, better known as *Dalj water*. Necessary to make the access road.

- Development of rural tourism within the rural development programme.
- Planting vineyards and long-standing orchards, by planting autochthonous fruit species.
- Construction of a promenade along the Danube River.
- Construction of a cycle track from Erdut Tower to *Mišino brdo*.
- Construction of a small playground for summer sports in 2007, and achieving a project by which Erdut would become a centre for preparations and training of sport clubs.
- Economic zones in Bijelo Brdo and Prkos (agricultural area located between Dalj and Erdut), total area of 8.9 hectares. The zone has been built and the project for applying for necessary funds is being made.
- Stimulate the planting of long-standing vineyards and orchards in the area between Aljmaš and Erdut where characteristics (soil composition and a number of sunny days) are favourable for it.
- Setting up the sign for *Erdut vineyards* at the entrance to the vineyards area.
- Construction of a wine road from *Mišino brdo* to *Erdut Tower*. Currently, this is only a dirt path.
- Stimulate all households which contain wine-cellars to be involved in the tourist offer of wine roads.
- development of tourist offer of the Erdutska Vinarija:
 - renovation of the old castle, with the premises inside for a museum, a gallery and a school for peace,
 - a hotel with approximately 25 rooms,
 - an object with a high category kitchen, restaurant and conference halls – possibility for development of conference tourism.
- Reconstruction of low-voltage network in cooperation with HEP.
- Renovation of mechanical roadways – dirt paths (in settlements and weekend cottage settlements).
- Introduction of a gas network in all settlements and weekend cottage settlements.
- Enforcement of environment and cultural heritage protection measures in cooperation with the Ministry of Environmental Protection; green plan of Erdut Municipality, ZEO Nobilis.
- Put the Erdut Tower premises in use, and construct a wire-bridge to connect the Tower to the summer house.
- Reconstruction of birth house of Milutin Milanković and reallocation into a regional museum, and informational-technological center. This project is conducted in cooperation with Ministry of Culture and Education, Osijek department, and Ministry of Science and Environmental Protection of Republic of Serbia. Value of the project is approximately €220 000.

- Reconstruction of birth house of Božidar Maslarić and reallocation into a kindergarten, for which all licenses and documentation are already prepared.
- The following micro-projects are planned to conduct in the settlements of Erdut municipality:
 - building a living crčche in Aljmaš,
 - construction of recreational centre *Jama* in Dalj,
 - making tourist picture postcards of Erdut,
 - renovation of old wine-cellar in Dalj mountain, and conduction of education for „old winegrowers“,
 - building a fishermen's cottage at the Old Drava in Bijelo Brdo, in order to broaden the tourist offer.
- Renovation of old Serbian religious school, 1 Ban Jelačić Street in Dalj – owned by the Municipality, founded by patriarch Georgije Branković in 1906. This school is a significant cultural monument, with an area of 600 square meters. There are two possibilities of this object's reallocation:
 - there is a wish of reallocating one of its parts into a museum of Osijek and Baranya Eparchy, and the rest of it into a congressional hall;
 - there is a possibility of reallocation into a high school, whereas present school would be turned into a nursing home.
- Preserving traditional housing units in Erdut Municipality.
- Creating an “Aljmaš – a fishing settlement” brand, by reviving old crafts – making of fishing tools, wattle braiding and making wooden *čiklovi*, together with an offer of gastronomic fish specialties.
- In the settlement of Aljmaš it is planned to conduct a reconstruction of the village centre, and the roads from village entrance to the Sanctuary. Project has already been made.
- Reconstruction of cemeteries in the settlements are also planned – managing the foot paths and introducing greenery.
- Recovery of Erdut Tower as a Zero-Category monument in cooperation with the Ministry of Culture
- A small infrastructural project is submitted – adaptation and renovation of foot paths.
- A project of road recovery in the settlements and weekend cottage settlements of Erdut, Dalj and Aljmaš is conducted.
- Water network and well field in Dalj under reconstruction, planned construction of regional water pipeline (so-called Erdut Ring) which will supply processed water from wells in Osijek and Dalj. In Bijelo Brdo residents drink water from their private water works, which is polluted with large amounts of sulphur, iron, nitrates and nitrites. Up until today, about 13 kilometers of pipe network are finished. Total investment exceeds 10 million Kuna. Connection of Bijelo Brdo water works with Osijek water works through binding pipeline Osijek – Sarvaš – Bijelo Brdo, is an investment worth over 2.5 million Kuna. The construction started last year, and is planned to be finished by the end of this

year.

- Construction of main water supply pipeline Dalj – Erdut, Dalj section. Construction of the water pipeline towards Erdut and Bijelo Brdo has begun.
- Renovation of patriarchy park (park architecture monument).
- Construction of sewage system with drainage – concept designs of construction of sewage system with drainage in all villages of Erdut Municipality where the water supply was brought, worth over 85 million Kuna, are in the making. Pre-investment study is worth approximately 85 million kuna.
- Preparing of documentation and construction/acquisition of cold storage for safe storage of dead animals, until *Kafilerija* in the economic zone of Markušica is put into function.
- Acquisition and setup of classification containers for domestic waste (green areas) and household receptacles.
- Project draft for waste recycling. Renovation of “Studenac” landfill and construction of recycling yard is planned. It is also planned to recover a landfill in Erdut; two landfills recovered till May 2007.
- Together with county government and “Hrvatske vode”, renovation project of 3rd and 4th category irrigation canals is being enforced. Project was started last year, and is planned to be finished by the end of this year.
- In cooperation with the municipality of Bač, Erdut municipality plans to create a joint radio station; radio program would be broadcasted on two languages, and there is a possibility of connecting tourist offices of these two municipalities.
- Newly founded Youth association which is active in Dalj area works on connecting all settlements of the Municipality through the Internet.
- Alliance of Erdut municipality with surrounding municipalities in order to collect financial resources to finance a project of treating mosquitoes on the area which encompasses the municipalities.
- Within the next 10 years it is planned to conduct the cleaning of the Old Drava river bed.
- Building a river port in Aljmaš.
- Maintenance programme for approximately 20% of abandoned houses in which nobody lives or they come from time to time, as well as the problem of houses in which old people without substantial income live, so the houses and their courtyards are not being maintained.
- Making a Cost-benefit analysis of construction of a commercial terminal near the Bogojevo border crossing (redirection of cargo from trucks to containers and railways, towards the junction points in Vinkovci and Vrpolje).
- Making the pre-investment studies and Cost-benefit analyses for capital investments of the Erdut municipality.

Public and private partnership of the municipality of Erdut with the potential investors:

- Initiate the Centre for Rural Development in the municipality of Erdut within the framework of Public and private partnership (PPP) programme.
- Within the economic zone in Bijelo Brdo and Prkos, on the area of 8.9 hectares, initiate the development of enterprises using the PPP programme.
- Put the cultural heritage of LSU Erdut into the function of rural development, using the PPP programme.
- PPP Project for reconstructing the birth house of Milan Milanković in Dalj, with intention of opening the regional museum, and information-technological centre.
- Initiate the project of repairing the Erdut tower, as a monument of zero category, in cooperation with the Ministry of Culture, within the framework of PPP and development of tourism.
- Using the PPP programme, arrange the old Serbian religious school, 1 Ban Jelačić Street in Dalj – building owned by the Municipality, which was erected by the patriarch Georgije Branković in 1906. This school has a special significance for cultural and monumental heritage, with an area of 600 square meters. One part of the building should be redesigned into a museum for the Osijek and Baranya Eparchy, and in other part there would be a congressional hall, or the building would be redesigned into a high school object. For now, it stands empty and deteriorates.
- Through the PPP initiate the Project draft for waste recycling.
- Project of partnership cooperation and networking of local self-government with non-governmental organizations, entrepreneurs and people interested for participation in development.
- Opening a partnership cooperation for making a Cost-benefit analysis of construction of a commercial terminal near the Bogojevo border crossing (redirection of cargo from trucks to containers and railways, towards the junction points in Vinkovci and Vrpolje)

Development campaign

Local self-government units have been carrying out significant activities so far to improve the living and working conditions of their inhabitants.

This is primarily applicable to the activities on organization of communal infrastructures, electricity, water supply system, road regulation, construction of morgues in the villages, introduction of gas network, walking paths, cleaning the illegal landfills, and waste disposal.

All these projects involved the resources of regional self-government, resources of the Regional development fund, resources of Croatian Waters when the water supply line is concerned, resources of Croatian Electrical Utility for electricity, resources of Croatian Roads when roads are concerned, and in lesser extent resources of the population and of the local self-government unit.

Considering the insufficient budget resources (table 1), the budget is mostly reduced to financing the socially handicapped and old abandoned people, and helping the organizations that pursue sport and other activities with only so much resources that are left in the budget.

In order to initiate the development of their localities, local self-government units have started to make a Regional plan of municipal organization and the Overall development program in order to make a quality analysis of the present situation and to determine guidelines for further development.

This development campaign involves:

- Municipal prefects, department heads and other representatives of local self-government;
- Sub-district office chairmen of the settlements within the local self-government;
- All the organizations with conducted education, in order to understand the need for cooperation between sectors and horizontal and vertical partnerships;
- More significant entrepreneurs whose activities could significantly influence the development of local self-government unit and the Micro-region;
- School headmasters, in order to connect their student activities with other schools and organizations, and to develop cooperation;
- Church-related organizations, which should involve young population in their educational programs, and motivate them for a quality work and associating with the senior citizens' organizations, in order to organize the activities for keeping their ethnic values (restoration of cottage industry, nourishing the customs and traditions);
- Big corporations which have their production plants within the Micro-region.

LSUs of the Micro-region are especially interested in realization by relevant ministries:

- Implementation of sewage system by drainage of waste waters with the instalment of an aquatron in order to prevent pollution of the rivers Drava, Danube, Vuka and Bobota canal, small river Osatina, fish ponds in Negoslavci and Šodolovci, and artesian wells used for water supply by the population in Micro-region area.
- Putting in order the water supply system, by Croatian Waters;
- Restoration of streetlights in settlements where necessary, by Croatian Electrical Utility;

- Cleaning the canals and water courses of Vuka and the small river Osatina, as well as the canals of 3rd and 4th category which is under jurisdiction of Croatian Waters;
- Demining of areas under mines, 1400 hectares in Šodolovci and 19 hectares of land in Trpinja;
- Restoration of state roads in Erdut which are being damaged day and night by heavy trucks which come and pass through international border crossing Erdut – Bogojevo;
- Redirection of cargo transport to railways;
- Construction of a terminal near the Erdut border crossing;
- Construction of a ring-road in Borovo, since the heavy trucks damage the road.
- Building a factory for processing waste into recycled raw material;
- Stimulation by Croatian Government to build a power plant which uses alternative energy sources;
- Stimulation by Croatian Government to produce a bio-gas from organic waste coming from the farms;
- Researching archaeological sites on entire Micro-region area;
- Protection of traditional houses by the County's Conservatory department.

Overall Development Programme of the local self-government, regarding the new development campaign, provides:

- Organization of entrepreneurial zones with a complete infrastructure, in order to enable the entrepreneurs to open new production plants and enter new ventures;
- Stimulation of potential investors to invest into new production plants by creating a possibility for partnership;
- Initiating the joint activity of organizing the tourist business on the Micro-region level, in order to achieve the wanted rural development;
- Construction of a knackery for dead animals and animal waste;
- Organizing and providing an adequate education to population for implementation of recycling of all waste types, and conversion of biological waste into a compost and humus (with red California worms) for quality fertilization of land and production of healthy food, especially in vegetable growing;
- Educating the population to start organic agricultural production;
- Stimulating the population to plant long standing vineyards and orchards;
- Stimulate the partnership cooperation with associations, entrepreneurs, and other people with the purpose of initiating sustainable rural development;
- Within the civil society organizations work on joining small projects into bigger ones in order to be able to use funds of world financial institutions.

In order to be able to implement the started activities and planned development campaign, a

Centre for sustainable rural development

was opened

jointly in partnership with the local self-government of the Erdut municipality.

Within the Centre, there is a Local Democracy Agency, *Slap* association, and *Credere* association - the centre for development, research and reengineering.

In Borovo municipality it is planned to open a

Cultural Centre, which would connect all cultural, traditional and sport activities.

Within the ODP, Trpinja municipality plans to activate the dedicated and arranged premises for a

Info Point – Centre for entrepreneurship and regional development in Trpinja

Within the Overall Development Programme, it was proposed to:

- Connect the associations on the Micro-region level into a FORUM of associations so they could act more efficiently, merge small projects, work on a partnership with local self-government, entrepreneurs and people who want to involve into a programme of sustainable rural development of the municipality;
- Offer a PPP (Public and Private Partnership) to potential investors for construction of production facilities, silos, and cold storage capacities in the area of the economic zone.
- Invite private investors to tender for Demining of state-owned land, with partial help of relevant ministries, which they could then use for free 40 years for conducting an organic production and producing ecologically healthy food;
- Starting a tender for usage of abandoned land owned by the local self-government, by giving it for a long-term concession to the best bidder, for recreational facilities, development of tourism and sustainable rural development.

Resources for design of the projects with complete documentation and for realization of the projects will come partly from the regional and local authorities (according to their financial abilities), and partly from the funds of the relevant ministries and the Government of the Republic of Croatia, with usage of resources from the pre-accession and cohesion funds of the EU.¹³

¹³ Vodič kroz fondove Europske unije, pristup najvećem europskom donatoru. 11th edition; ECAS, in 2005;

